

**R. P. Thomæ Comptoni Carleton, Cantabrigiensis,
Societatis Jesu, In Collegio Anglicano Leodiensi Sacrae
Theologiae Professoris, Cursus Philosophicus Unversus**

Carleton, Thomas Compton

Antverpiæ, M.DC.XCVII.

Disputat. V. De Augmentatione & Diminutione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95656](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95656)

DISPUTATIO V.

De Augmentatione, & Diminutione.

SECTIO PRIMA.

Explicatur earum natura; & quomodo augmentatio differat à primâ Generatione.

I. **D**ifferunt communiter, quod Augmentatio sit motus à minori ad maiorem; Diminutio à maiori ad minorem substantiam. Differit ergo Augmentatio ab Alteratione, quod Alteratio sit motus ad qualitatem: ab accretione, quod hæc sit ad qualitatem: denique à Generatione, quod Augmentatio supponat substantiam jam productam, non sic generatio, sed hæc terminatur ad ipsam primam substantiæ positionem à parre rei.

II. Differunt verò Augmentatio & Diminutio rationem termini ad quem, & à quo, sicut Generatio & corruptio: Generatio enim & Augmentatio sunt ad terminum positivum, nempe ad ipsam substantiam rei, vel unionem ejus informationis, aut continuativam: Diminutio verò & corruptio ad harum negationem. Unde quando dicitur Diminutio esse ad minorem substantiam, non intelligitur illius terminum ad quem esse minorem substantiam, seu entitatem minoris substantiæ, sed amissionem alicujus partis substantiæ, quam antea res habebat, amissio autem formaliter est negatio, vel ipsius substantiæ, vel saltem unionis.

III. Quare in senibus & pueris est simul Augmentatio & Diminutio: quia tamen hæc in senibus est maior, illa in pueris, dicitur simpliciter dari augmentationem in pueris, in senibus diminutionem. Sicut si è vase aliquo, quod multum in se aquæ continet, plus effluat, quam infunditur, licet simul ibi sit augmentatio, & diminutio illius aquæ, spectando scilicet præcisè terminos à quo, & ad quem, cum verè ibi detur motus, & ad negationem aquæ, & ad aquam, simpliciter tamen dicitur aqua illa diminui, quia nimirum plus ex ea deperditur, quam acquiritur. Diminutio tamen supponit & connotat aliquid illius substantiæ, quæ diminuitur, manere; nam si tota destrueretur, non esset Diminutio, sed corruptio, & destructio. Sicut è contrâ Augmentatio præsupponit aliquid illius substantiæ antea fuisse productum. Quod verò est Augmentatio & Diminutio respectu substantiæ, est accretio & decretio respectu quantitatis.

IV. Augmentatio, alia simplex: cum scilicet non producit pars adveniens, sed solum illius unio, ut cum aqua, ær, aut ignis augetur additione aliarum partium similium ipsi appositarum. Alia augmentatio vocatur aggeneratio, quando scilicet agens non unit sibi tantum, sed producit partem sibi adjunctam, ut cum ignis & aqua producant suas formas in materia ligni, vel æris, ubi & partem formæ producant, & eam sibi uniunt, ac præterea efficiunt ut una pars materiæ alteri continuetur. Alia demum Augmentatio dicitur nutritio, cum scilicet vivens vel producit novam partem substantiæ, seu formæ, ut in animalibus omnibus & plantis, vel unionis, ut in homine.

V. Hinc præter dicta initio sectionis constat quomodo Augmentatio differat à generatione: si enim sit simplex solum augmentatio, differat specie, cum hi

duo modi sint ad terminos specie distinctos: generatio enim terminatur ad productionem formæ, vel unionis informationis, augmentatio verò simplex solum ad unionem continuativam materiæ, formæ, aut unionis, ut constat cum aqua augetur additione alterius partis aquæ. Ac proinde augmentatio absolute sumpta abstrahit à productione, vel non productione novæ partis formæ, aut unionis informationis.

VI. Aggeneratio etiam specie distinguitur à primâ generatione. Ratio est, quia ad variationem actionis sufficit variatio termini partialis, sed terminus, saltem partialis, est diversus in aggeneratione à primâ generatione, nam unus ex terminis in aggeneratione est unio continuativa materiæ, ut cum ignis in se convertit ærem: hæc autem unio non reperitur inter terminos primæ generationis, ut cum ignis primo producit alium ignem, ita tamen ut non continuatur ignis productus cum producente, ut fit dum ignis accendit carbones sibi proximos, quos tamen sibi non unit. Ad aggenerationem ergo non sufficit sola productio unionis informationis, inter materiam & formam, nec productio partis formæ acquisitæ cum aliâ, sed præterea unio continuativa materiæ cum præcedente: sicque aggeneratio, si adæquate sumatur, non videtur esse una aliqua, & simplex actio, sed aggregatum ex pluribus, saltem ex duobus.

Hoc à fortiori constat in nutritione, seu aggeneratione viventium, in quâ idem urget argumentum de distinctione specifica inter generationem & nutritionem, ob distinctionem terminorum, & præterea quod nutritio sit actus aliquo modo vitalis, ad distinctionem autem actionis sufficit diversus modus tendendi, licet objectum seu terminus, & principium sit omnino idem, ut constat in apprehensione & iudicio circa eandem omnino rem, & in actione generativâ & creativâ formæ materialis, casu quo materia elevaretur ad illius creationem. Nutritio etiam non petit tot organa & dispositiones, ac prima generatio, ut constat in productione & nutritione omnium animalium: deinde in nostrâ sententiâ de generatione viventium supra d. 2. sect. 3. explicatâ, peculiaris ratio est cur dicamus distinguere nutritionem viventis à primâ illius generatione, quia scilicet est diversum illarum principium; in primâ enim generatione unio inter materiam, & formam producit à semine: in nutritione verò seu aggeneratione producit ab ipso vivente.

VIII. Notandum hic cum Aristotele, tunc solum communiter dici nutriti homines quando crescant, id est, quando plus acquirunt substantiæ, quam deperdunt, præsertim versus altitatem seu proceritatem, & vocatur ab Aristotele *tempus accretionis*, id quod nutritur communiter usque ad vigesimum primum annum, vel, ut alij, ad vigesimum quintum, quando esset adhuc nonnihil mollia, & consequenter dilatationis aptiora. Inde usque ad trigessimum quintum plus minus, dicuntur homines *esse in statu*, quando scilicet tantundem substantiæ acquirunt, ac deperdunt. Reliquum verò vitæ tempus vocatur *tempus decretionis*, quando scilicet plus deperdunt communiter substantiæ, quam acquirunt. Ex morbo tamen, vel aliâ occasione decrescunt subinde citius, sed hoc

fit per accidens, & non secundum consuetam naturæ exigentiam.

IX.

Iusta humani corporis proportionem.

Quæ hominis statura sit optima.

Adde præterea juxta Plinium, triennio, vel, ut Aristoteles, & melius, quinquennio habere hominem dimidium fermè totius suæ magnitudinis quam toto vitæ decursu est habiturus. Addit Aristoteles, & S. Augustinus l. 15. de civit. c. 26. humanum corpus, ut rectè proportionatum sit, sit debere sexies tantum continere in longitudine, seu à vertice ad pedes, quantum in latitudine, seu à dextro latere ad sinistram: & decies tantum in longitudine, ac in profunditate, seu à dorso ad pectus, aut ventrem. Optima verò hominis statura, juxta eosdem constat quatuor cubitis: cubitus verò, ut hic accipitur, constat pede cum dimidio, pes quatuor palmis, palmus quatuor digitis, digitus quatuor granis hordeaceis. Sed de his satis. Qui plura cupit, habet quos consultat.

SECTIO II.

Sine augmentatio motus successivè continuus, an discretus.

I.

Proponitur status præfatus controversia.

Quæstio est, utrum, dum vel ignis aërem verbi causâ, vel vivens in se alimentum convertit, id uno continuo tenore præstent, partes materiæ sibi viciniores prius disponendo, & in eas, partes similiter formæ vel unionis continuâ successione paulatim inducendo: an potius partem aliquam materiæ, determinatæ magnitudinis, digitalem exempli gratiâ, disponat, & in eam in instante partem similiter digitalem formæ totam simul inducat, & post aliquod tempus aliam rursus partem digitalem materiæ disponat, & similem formæ partem in alio instante in eam introducat, & sic deinceps: sicque non continuè, & in tempore, sed per pausas, & in instantibus discretis fiat nutritio, & augmentatio.

II.

Prima sententia aut augmentatorem non fieri successivè.

Prima sententia affirmat nutritionem, & augmentationem fieri in instantibus quibusdam discretis, & non in parte temporis, seu continuè: ita Averroës l. 3. Phys. comment. 8. Albertus l. 8. tex. 23. Scotus in 4. d. 44. q. 5. Capreol. in 1. d. 17. q. 2. a. 2. fine, Sotus l. 8. Met. q. 22. & 28. Tolet. l. 1. de Gener. q. 11. Hurt. d. 3. de Gen. l. 3. n. 28. Arriaga d. 2. de Gen. l. 3. n. 26. & alij. Citatur etiam S. Thomas 8. Phys. tex. 23. & 2. 2. q. 24. a. 6. corp.

III.

Secunda sententia affirmat augmentatorem esse motum successivum & continuum.

Secunda sententia è contrâ asserit, nutritionem & augmentationem esse motum continuum: ita Greg. in 1. d. 17. q. 2. a. 1. Sorus l. 1. Phys. q. 4. a. 3. Iandun. l. 8. Phys. q. 7. Pererius l. 14. Phys. c. 2. ad 7. Marsilius l. 1. de Gen. q. 14. Conimb. l. 1. de Gen. c. 5. q. 16. a. 2. Rubius l. 1. de Gen. c. 5. tr. de Augmentat. q. 3. n. 27. Murcia l. 1. de Gen. d. 3. q. 3. §. His tamen. Pro hac sententiâ citatur etiam S. Thomas 7. Phys. tex. 49. & 3. p. q. 33. a. 1. corp. & ad 4. ita ut mens ejus hac in parte videatur valdè dubia. Estque expressa mens Aristotelis l. 6. Phys. t. 49. ubi eodem modo loquitur de motu augmentationis, ac de motu locali, & utrumque in continuo fluxu situm esse affirmat.

IV.

Quadam primò produciuntur in parte determinatâ.

Prima conclusio: Prima quarundam rerum productio sit in certâ aliquâ parte materiæ determinatæ magnitudinis. Hoc constat in generatione viventium, saltem perfectorum. Qua de re plura d. 6. l. 2. n. 5.

V.

Augmentatio, per se loquendo, sit successivè, & continuè.

Secunda conclusio: nutritio & augmentatio possunt fieri, imò de facto per se loquendo fiunt in parte temporis, sicque continuè, & successivè: ita auctores secundæ sententiæ. Ratio est, quia ultima dispositio ponitur in parte temporis, cum agentia naturalia per se loquendo agant uniformiter difformiter per suam sphaeram, & successivè, ergo & pars for-

mæ ad dispositionem illam consequens producitur similiter successivè, & in parte temporis: nec enim requiritur ut dispositio sit in subiecto ullo tempore, vel instante ante formam, sed sufficit esse prius naturâ, ergo eodem tempore quo ponitur ultima dispositio, poni potest forma, seu pars formæ, ad quam disponit, cum sola prioritas naturæ sufficiat.

Conf. agens naturale, ignis exempli gratiâ, (naturale cum sit) agit necessariò, ergo in partem aëris proximiorē agat quantum potest, sed potest citius in illam calorem vehementem, & dispositionem ad ignem inducere, quam in partem magis remotam, ergo: minor probatur, pars vicinior aëris melius applicatur, ergo fortius in eam agere poterit ignis, quam in aliam non ita bene applicatam, ut in omnibus alijs agentibus, sole scilicet, candelâ, &c. videmus, quæ in partibus sibi vicinioribus intensiorem semper lucem producant. Sicut ergo dispositiones ad ignem in partibus aëris igni vicinioribus citius producuntur, quam in remotioribus, eodem etiam modo in ijs producitur citius forma ignis.

SECTIO III.

Objectiones contendentes augmentationem non fieri continuè, sed discretè.

Obijciens primò: (Et est præcipua ratio contrariæ sententiæ) debet ante inductionem formæ materia esse ultimò disposita, ultimò autem sonat indivisibile, cum inter partes proportionales nulla sit ultima: quævis enim ulterius, & ulterius divisibilis est in infinitum. Resp. dispositionem illam in tempore totam poni, & habere ultimum, non positivè, id est, ita ut assignari possit ultimum, sed solum negativè id est, ita ut præter illud quod ibi est, nihil aliud requiratur ad inductionem formæ: cum enim indivisibile illud nihil addat intensiōis, non requiritur ad inductionem formæ, ac proinde, cum tota intensio producat in tempore, tota etiam dispositio requisita producitur in tempore, ergo tunc produci poterit pars formæ ad quam disponit, cum non requiratur, ut dixi, nisi prioritas naturæ.

In eo autem casu dici non potest propriè esse producta dispositio illa & forma, sed produci, cum in ijs, quæ producuntur successivè, prius sit fieri quam factum esse, secus in ijs quæ producuntur instantaneè: tunc enim solum est quid productum, si propriè loquamur, quando in aliquo instante est verum de illo affirmare, nunc est, nunc autem sonat instans, unde res in tempore est in produci, in instante est producta. Verè tamen tota entitas producebatur, & esse suum accipiebat ante illud instans, & in tempore. Adde, & ipsum indivisibile posse produci in tempore, ut latius explicabimus Disp. sequent.

Obijciens secundò: agentia naturalia non semper operari uniformiter difformiter per suam sphaeram, sed aliquando fortius operari in remoto quam in propinquo, ergo potest aliqua uni pars tota simul disponi, ac proinde, & forma secundum magnam aliquam partem sui simul induci, ergo in hoc casu non fieret mutatio successivè. Resp. primò concedendo totum, nos enim solum loquimur ex naturâ rei, & quid communiter contingat, licet autem agentia naturalia subinde fortius operentur in remoto, quam in propinquo ob meliorem medijs dispositionem, aut aliud hujusmodi, communiter tamen id non fit. Secundò dico, in partem illam remotiorem inducendam partem formæ successivè, in partem scilicet illius viciniorē prius quam in remotiorem, cum pars vicinior illius sit melius applicata, sicque prius

prius disponetur, quam pars remotior ejusdem capacitatis.

IV. *Obij: in primâ generatione viventium, equi, leonis, hominis &c. forma inducitur simul in magnam partem materiæ, & non in minimam, ut in nutritione seu argumentatione, ergo in primâ generatione disponi debet simul magna illa pars materiæ & non una particula post aliam, alioqui vel forma viventis inducetur in aliquas partes illius materiæ sine ultimâ dispositione, vel dabitur ultima dispositio in aliquâ parte materiæ sine formâ; vel tandem sequetur, formam præcedentem manere sine suâ dispositione: quæ tamen valde videntur in Philosophiâ peregrina.*

V. *Resp. primò, non minùs esse peregrinũ quòd agens naturale non egat uniformiter difformiter, ubi nulla est inæqualitas ex parte medijs, quod tamen hic deberet concedi. Resp. ergo secundò, cum partes materiæ disponendæ ad formam viventis, inæqualiter distent à causâ disponente necessariâ, nec sit aliqua diversitas in medio, necessariò disponi debet subiectum successivè, & non omnes partes simul æqualiter: Ultima tamen dispositio ad formam viventis non inducitur antequam omnes partes necessariæ ad eam formam, & omnia organa formetur: cum enim sit ultima dispositio ad formam viventis, & habeat naturalem connexionem cum illâ, eandem petere videtur organizationem, & partium varietatem cum illâ.*

VI. *Quòd verò additur, hinc sequi, fore formam in materiâ sine suâ dispositione. Resp. longè diversam esse rationem de formâ, viâ generationis, & viâ corruptionis: viâ enim corruptionis potest conservari forma cum valde tenuibus dispositionibus, & videmus in homine moriente, imò & nonnunquam cum contrariis, cum quibus tamen non potest primò produci.*

VII. *Dices; non potest forma operari sine dispositionibus, sed non debetur illi esse nisi ubi potest operari. ergo instante quo tolluntur dispositiones illius, sufficit quòd debet etiam tolli ipsa forma. Resp. ad hoc ut sit, seu permaneat ad breve aliquod tempus, non requiri ut possit operari modo perfectissimo, & omnes suas operationes exercere ut constat in exemplo allato de homine moriente, & aliis, sed sufficit quòd possit exercere quascunque, & modo quantumvis imperfecto: hoc autem præstare poterit cum quibuscunque imperfectis dispositionibus. Addo probabile esse, quod affirmit aliqui, in partem illam ex qua expelluntur dispositiones prioris formæ in generatione viventis, induci aliam formam, quæ requirit pauciores dispositiones quàm forma perfecti viventis.*

VIII. *Tandem dico, licet viâ generationis non possit forma induci sine dispositionibus debitis, viâ tamen corruptionis videre subsistere subinde posse formam sine ullâ omnino dispositione, si contingeret omnes ejus dispositiones auferri (quod tamen fortè nunquam accidit) posset, inquam, persistere, casu quo non posset adhuc forma sublequens induci. Licet enim connaturaliter, & juxta communem cursum rerum id non fiat, in casu tamen aliquo particulari, non est cur fieri nequeat: sicut licet gravia juxta communem naturæ legem ferantur versus centrum, in particularibus tamen quibusdam calibus ferantur fursum, & levia è contrâ deorsum: ad vitandum scilicet vacuum. Quod gravia & levia præter naturæ ordinem faciunt, ad vitandum vacuum locale, facere similiter poterunt formæ ad vitandum Vacuum Physicum, seu, ne materia sit sine omni formâ: quod vacuum non minùs abhorret natura, quàm locale. Quando autem dicunt aucto-*

res, formam dependere ab ultimâ dispositione, intelligunt in primâ productione, non in conservatione, ut ostensum est.

SECTIO IV.

Alia argumenta contra augmentationem successivam, & continuam.

P. Arriaga d.2. de Gen. f.3. n.26. relictis iis, quæ ab aliis afferuntur ad probandum augmentationem non fieri successivè, sed per morulas interruptas, alia proponit quæ, ut ipsi videtur, multò clariùs evincunt, agentia naturalia per certam aliquam magnitudinem spatij æqualiter quoad intentionem operari, sicque ignem ex. gratiâ, ad integrum digitum, aut palmum sibi proximum æqualis intensio- nis calorem in omnibus digitis illius, aut palmi partibus producere: deinde in toto secundo digito, aut palmo, minoris quidem intensio- nis calorem efficere, sed in omnibus digitis illius, aut palmi partibus similiter æqualem: & sic de aliis digitis aut palmis intra totam activitatis ignis, aut alterius agentis sphaeram.

Arguit primò: in primâ productione viventis agentia naturalia non agunt uniformiter difformiter, sed totam partem minimam naturalis quæ ad primam viventis generationem requiritur, simul disponunt, ergo idem erit in augmentatione. Resp. negando antecedens, sed pars illa minima disponitur successivè. Quomodo autem forma viventis non statim in partem minorem minimâ inducatur, quomodo verò forma præcedens viâ corruptionis ad tempus aliquod stet sine dispositionibus plenè requisitis, dixi sect. præcedente, n.6 & 7. octavo.

Arguit secundò n.27. experientiis, inquit, quibusdam constat agentia naturalia non agere uniformiter difformiter, sed æqualiter per partes determinatas spatij, modo num. primo explicato: tam citò enim, inquit, audiuntur verba loquentis ab eo qui uno, vel duobus passibus à loquente distat, quàm ab illo qui conjunctus est loquenti: ergo species soni per determinatam aliquam partem spatij (duorum scilicet passuum, aut circiter) simul in certâ intensio- ne producuntur, & non prius, vel intensius in primo passu, quàm in secundo.

Sed contrâ; quæro, unde constat eodem planè indivisibili momento temporis utrumque loquentis verba audire, & illum qui uno tantum passu à loquente abest, exiguo saltem aliquo tempore non ea citiùs percipere, illo qui duobus passibus distat?

Dices; inde colligi, quòd in illis duobus, quorum unus post alterum stat proximè loquenti, nulla percipiatur differentia in tempore quòd vocem illam audiunt, cum tamen percipiatur differentia inter hos & illum qui longè abest, ut quotidianâ constat experientia: ergo vocem illius simul audiunt, sicque vox per spatium duorum passuum eodem indivisibili momento species producit.

Contra primò, experientia hæc non probat duos illos, inæqualiter à loquente distantes, eodem planè indivisibili momento temporis illius locutionem audire, aut quòd vox eodem etiam momento species sui in eorum auribus producat, sed quòd exigua adeò sit differentia, ut in tantillo spatio non advertatur: aliud enim est esse differentiam, aliud eam percipi, aliud cernere, aliud discernere. Sicut si quis fixis oculis plantam, aut arborem crescentem intueatur, augmentum illius cernit, cum non minùs speciem sui in intuitus oculo producat, quàm reliquæ partes arbores, aut plantæ; non tamen discernet, nisi post diuturnum tempus, ubi notabilis factus fuerit

fuerit excessus. Et quoad hoc idem est sive augmentatio fiat successione continuâ, sive per instantia discreta. Idem est in umbrâ horologii, & alijs hujusmodi.

VII.

Claro exemplo ostenditur esse in rebus differentiam, licet non appareat.

Quod verò aliud sit, diversitatem esse, aliud percipi, aliud eam cernere, aliud discernere, clare ostenditur hoc exemplo. Ponamus tres columnas juxta se sitas, quarum quævis alteram excedat uno, vel duobus tantum punctis, tum in longitudine, tum circumferentiâ, (idem est in opinione Aristotelis, si columnæ illæ se superent centesima tantum parte latitudinis unius pili) si quis ergo tres istas columnas intueatur, videbit puncta illa, quibus una aliam excedit, cum illa puncta æquæ sint visibilia atque alia ex quibus columnæ illæ componuntur, & tamen ob exiguum differentiam excessum illum, ac diversitatem non animadvertet: ergo in præsentia ex eo quod nulla discernatur differentia in perceptione soni, non sequitur nullam esse, maxime cum visus sit sensus longè acutior auditu. Plura in hanc rem dixi d. 25. Logica, l. 3. n. 4. 5. & 6.

VIII.

Manifesta instantia refellitur argumentum de duobus simul audientibus loquentem.

Contra eandem responsionem est secundò: sicut inter primum qui uno, & secundum qui duobus passibus distat à loquente, nulla in hoc cernitur diversitas, ita nec inter secundum & tertium, seu cum qui tribus passibus distat, imò nec inter illos duos sibi proximos, & tamen tertius uno instante serius audit, cum vox illa primo instante species nisi ad duos passus non diffundat ut supponitur, ergo ex eo quod non appareat diversitas, & successio, non sequitur non esse: ergo idem dici poterit de duobus primis.

XI.

Longè minor est lux à sole hinc producta, quam prope solem, non tamen minor instans.

Arguit tertio n. 28. nisi dicamus solem ad partem aliquam determinatam producere lucem æqualis intensiois, & deinde ad aliam, similiter determinatam partem lucem similiter æqualem, licet minoris intensiois quam in parte soli proximâ, sequetur lucem solis, dum ad nos pervenit, decrevisse prope in infinitum. Resp. multum quidem decrevisse, non tamen ita quin sol, qui tantam habet vim lucis effectricem, multum adhuc lucis in tantâ distantia possit producere. Nec hoc vitatur per partes illas determinatas æqualis intensiois, cum partes illæ sint valde exiguæ; quotidianâ enim experientiâ constat, si librum tantillum à fenestrâ amoveamus, nos minùs videre, sicque lucem esse determinatè minorem, & decrevisse.

X.

Obij: qualitatē materialem non posse in tam parvâ parte existere.

Arguit quartò n. 26. nam etiam ex parte effectus producendi oritur repugnantia, qualitas enim, inquit, materialis non potest in tam parvâ parte existere, ergo etiam si ex parte agentis nulla esset specialis difficultas, esset tamen ex parte effectus. Contrâ primò: docet ipse d. 2. de Gen. l. 4. n. 57. corpora mortua non determinare sibi terminum parvitatē, sed posse, etiam in uno indivisibili materia existere: unde, inquit, non repugnat ut detur unum indivisibile offis, aut olei separatim à reliquis. Nec dicas hoc verum esse de solis substantijs, non de accidentibus; si enim indivisibile offis, aut olei existeret separatim à reliquis, haberet sua accidentia, & dispositiones.

Refellitur hoc obiectio ex doctrinâ obiectivâ.

XI.

Licet qualitas deberet primò in parte determinatâ produci, posset tamen continè augeri.

Contra secundò: esto, fortè sit aliqua repugnantia quo minùs qualitates materiales primò in tam parvâ parte producantur, nulla tamen est, ubi prima earum pars in certâ magnitudine est producta, cur augeri nequeant, & augmentatio fieri successivè, ac partes qualitatis priori parti determinatæ, jam productæ, continuè & sine interruptione superaddi: sicque agentia naturalia agent uniformiter difformiter.

XII.

Falsum ergo est quod asserit P. Arriaga citatus n. 35, nempe si quis asserit scindenti ligna, tam citò cum

sonum audire, ac videt istum. Hoc, inquam, non ita se habet, si loquamur de similitudine metaphysicâ, seu de eodem primo instante: sed solum est verum de similitudine morali, hoc est, tam exigua est differentia, ut non percipiatur. Sicut enim qui est remotus, multò tardius audit sonum, quàm istum videat, ita qui est proximus, paulò serius eundem audit, licet ob parvitatem distantie, differentia non discernatur, ut ostendi totâ hac sectione. Ratio verò est, quia vel sonus realis, vel species soni diffunditur successivè: quod quomodo contingat, ostendam suo loco in libris de Anima.

SECTIO V.

Solutione ejusdem difficultatis magis declaratur successio continua agentium naturalium in operando.

EX dictis sect. præcedente infero, alterationem non esse interruptam, nec fieri per instantia discreta, sed esse successivè continuam, idque tam extensivè, seu in ordine ad diversas partes subjecti, quàm intensivè, seu respectu diversarum partium qualitatis in eadem parte subjecti. Hoc probatum est totâ sect. præcedente: & præterea ratio videtur evidens nulla enim afferri causa potest, cur ignis ex gratiâ, aut calor ab operando cesset, effectus enim est producibilis, subjectum capax, agens debitè applicatum, & necessarium, ex quo ergo capite interruptitur actio?

Contra hoc opponit P. Arriaga d. 2. Gen. l. 3. n. 41. experientiam illam de pondere asseri impositum, quod non statim, sed post dies aliquot, aut etiam subinde menses asserem frangit, ergo non gravitatur à primo instante sine interruptione, sic enim longè citius asserem fregisset, ergo non gravitatur semper, sed per instantia discreta, nunc scilicet gravitando, nunc gravitationem intermittendo.

Contra primò: certum videtur pondus illud semper gravitare, tum quia si quis manum illi ponderi supponeret, semper sentiret illam à pondere incumbente premi. Dices; morulæ quibus pondus illud non gravitat, sunt breves, ac proinde non sentiuntur. Resp. primò, licet breves, sunt frequentes, ergo sentirentur, præsertim cum experientiâ constet dum quis pondere premitur, si pondus grave sit, sentire ipsum si vel minimo tempore onere levetur. Resp. secundò, sicut morulæ cessationis sunt breves, ita & momenta gravitationis, cum singula singulis semper morulis interruptantur, ergo sicut ob brevitatē non sentiuntur intermissiones gravitationis, ita nec sentirentur gravitationes morulis illis interruptæ.

Contra secundò: nulla ratio est cur pondus illud non æquè secundo instante gravitaret, ac primo, cum vires adhuc habeat integras, & nullum opponatur obstaculum. Idem autem, in quantum idem semper naturæ est facere idem, juxta Aristot. hic l. 2. cap. 10. tex. 56.

Respondet, licet entitates ignis, aut lapidis manent eadem, circumstantiæ tamen mutantur. Contrâ, nulla hic circumstantia mutatur, præter circumstantiam temporis, vires enim lapidis non atteruntur gravitando, ut contingit in homine, vel equo, in quibus spiritus currendo, aut laborando infumuntur: aut in instrumentis artis, quorum acies longo usu obtunduntur, sicque aptari iterum prius debent, quàm ad opus aliquod adhibeantur. At virtus motiva lapidis gravitando, aut cadendo non minuitur, imò vires potius acquirit eundo; quid ergo ipsum detinet

detinet quo minus semper gravitet, & perpetuo deorsum ad centrum nitatur.

VI. *Equitur lapidem huiusmodi pen- silem in aere.*
Contra tertio: si secundo instante non gravitet, ergo si Deus illo instante asserem annihilaret, haerere lapis ille pensilis in aere, à nullo sustentatus, quod planè est incredibile: quæ autem necessitas tam mira, tamque peregrina affirmandi?

VII. *Nulla experientia probat lapidem non semper agere in asserem.*
Dicit n. 46. ad hæc & similia nos cogi experientijs. Contra, experientia quidem probant asserem à lapide pressum, non nisi post dies aliquot frangi, & ignem non statim, & totum simul, sed paulatim, & per partes calorem, & formam ignis in materia sibi applicatâ producere: nulla tamen experientia ostendit lapidem alternis tantum instantibus gravitare, aut ingentem ignem passio capaci debite applicatum harere aliquantisper, & non illico operari.

VIII. *Resp. ergo lapidum ab initio asserem semper premere, & insensibiliter curvare, donec frangatur.*
Ad argumentum itaque n. 2. propositum respondet, pondus illud, ubi primum asseri imponitur, gravitare, nec gravitationem unquam intermittere. Producit ergo aliquid in asserem ab initio, partes illas scilicet quibus incumbit, imperceptibiliter laxando, vel incurvando, aut aliquid ad fractionem tendens in ijs producendo. Partes verò illæ perpetuâ ponderis illius gravitatione pressæ, magis ac magis continuè insensibiliter laxantur, & immutantur: quo fit, ut vires asseris resistivæ, quæ ab initio erant maximæ, sensim minuantur: sicque asser tandem, cum non sit amplius ferendo, rumpitur.

IX. *Dices: si lapis continenter gravitaret, multo citius frangeretur asserem.*
Dices, si lapis asseri impositus perpetuo gravitet, & partes illæ sine intermissione urgantur, & incurvantur, asser non post dies aliquot vel annos, sed brevissimo tempore frangeretur. Resp. hoc pendere à majore vel minore excessu in gravitate lapidis, & viribus resistendi in asserem: potest enim esse talis excessus, ut non post diem, vel horam, sed statim, & in ictu oculi asser frangatur. Potest verò e contra, esse tanta vis resistendi in asserem, & excessus in gravitate tam exiguus, ut non nisi post mensem, imò forte annum asser rumpatur.

num asser rumpatur.

X. *Exemplo horologii.*
Res exemplo declaratur. In horologio solari potest umbra gnomonis horam integram, vel etiam diem infumere pertranscundo latitudinem unius pilinidè posset annus in tantillo spatio percurrere, impendi, ut demonstrant Mathematici, si nimirum sol milles moveretur lentius quam modò movetur. Quod etiam attemperatis ad certam mensuram ponderibus, posset in horologio rotato contingere. Sicut ergo umbra gnomonis, vel manus horologii his ponderibus circumacta, potest tam lentè promoveri, quidni attemperari etiam ita poterit pondus alicujus lapidis cum viribus resistendi in aliquo asserem, ut lentissimè deprimatur nec nisi post mensem, imò etiam annum, ad eum incurvationis gradum asser perveniat, ut dissiliat?

XI. *Dua solutio- nes hujus difficultatis in se con- feruntur.*
Nec video cur P. Arriaga hanc responsionem vocet ridiculam. Judicet quivis utrum magis hanc censuram mereatur, dicere lapidem asseri imposi- tum consueque continenter cum paulatim incurvare, donec rumpatur, an dicere lapidem prægrandem ei- dem asseri impositum, per intervalla non gravitare, nec omnino asseri incumbere, sicque lapides mola- res, si trabs, cui prius incumbebant, auferretur, hæsu- ros aliquantisper pensiles in aere, nemine detinente: aut etiam dicere, ignem manui aut aëri applicatum, non statim in ijs aliquid producere, sed harere tan- tisper, quasi opus sit deliberatione aut consultatione, ut causa necessaria ad operationem se determi- net.

XII. *Plura hæc de re infra in li- in sumis.*
Alia ad interruptionem, seu morulas in altera- tione, & augmentatione probandam, locis citatis, asser hic auctor: sed ex ijs, quæ hac & præcedente sectione dicta sunt, existimo ea omnia facile solvi posse. De hoc tamen argumento plura infra in li- mili dicentur d. 7. l. 3. Sententiam verò illam, prout ponit morulas in motu locali, impugnavi in Physi- cis d. 44. sect. 2. & 3.

DISPUTATIO VI.

De Inceptione, & Desitione rerum: & de Maximo & Minimo.

Qua sit ratio, cur dicantur res desinere intrinsecè, vel extrinsecè.
Duos incipiendi & desinendi modos in Physi- cis tradidi d. 37. sect. 3. nempe per *primum* & *ultimum* esse, quod est incipere & desinere *intrinsecè*, quia scilicet primum & ultimum in- stans spectat ad intrinsecam durationem, & existen- tiam rerum, quæ sic incipiunt & desinunt, cum in eo instante verè sint. Alius modus est, per *primum* & *ultimum* non esse, quod dici solet, incipere, & desine- re *extrinsecè*, quia instans illud nō spectat ad intrin- secam durationem, & existentiam illarum rerum, cum verè in illo non sint. Hic ergo principia tunc generatim tradita, rebus singulis in particulari sunt applicanda. Ad rectam tamen horum intelligentiam, supponenda sententia, quam in Physiis tradidi d. 45. continuum scilicet componi ex partibus & punctis, sine illâ enim opinione res hæc compositè intelligi non potest.

SECTIO I.

Declarantur particulares variarum rerum modi incipiendi & desinendi.

Prima Conclusio: res essentialiter successivæ, ut tempus, non possunt incipere & desinere per pri-
R. P. Th. Comptoni Philosophia

num & ultimum esse, & intrinsecè: possunt tamen sic incipere & desinere res per accidens tantum suc- cessivæ, ut calor, frigus, &c. Ratio primæ partis est, quia essentialiter successivum includit in suo con- ceptu prius & posterius, in instante autem reperiri prius & posterius non possunt, sed quæ producun- tur in instante, simul producuntur necesse est, quod partibus temporis repugnat.

II. *Posse tamen res essentialiter successivæ secun- dum ultimum complementum sui incipere & desinere in instante seu intrinsecè, nam hoc nihil est aliud dicere, quam ultimum instans determinatum terminativum horæ ex gr. produci in instante, & desinere in tempore, ita ut verum sit dicere, nunc est hora complera, seu ultimum illius complementum jam existit.* Et hæc videtur causa cur instantia isthæ vocentur *mutata esse*, quod scilicet res in ijs non tam mutantur, quam denotetur mutationem in ijs im- mediatè antè præcessisse.

II. *Secunda pars conclusionis, de rebus per accidens successivis, probatur: licet enim de facto frigus, calor, & alia hujusmodi producantur in tempore, & successivè ratione contrarij expellendi, si tamen non esset contrarium, produceretur sicut lux in instante, per & de- ut contigisse videtur in primâ rerum conditione, sine in- trinsecè*

Essentialiter successivæ, ut calor, frigus, &c. non possunt incipere, aut desinere in- trinsecè.

Posse tamen res essentialiter successivæ secun- dum ultimum complementum sui incipere & desinere in instante seu intrinsecè, nam hoc nihil est aliud dicere, quam ultimum instans determinatum terminativum horæ ex gr. produci in instante, & desinere in tempore, ita ut verum sit dicere, nunc est hora complera, seu ultimum illius complementum jam existit.

Secunda pars conclusionis, de rebus per accidens successivis, probatur: licet enim de facto frigus, calor, & alia hujusmodi producantur in tempore, & successivè ratione contrarij expellendi, si tamen non esset contrarium, produceretur sicut lux in instante, per & de- ut contigisse videtur in primâ rerum conditione, sine in- trinsecè